Památky architektury 19. a 20. století
19th and 20th Century Architectural Sights

NÁRODNÍ PAMÁTKOVÝ ÚSTAV

Brno, vila Tugendhat zapsaná do Seznamu světového kulturního a přírodního dědictví UNESCO, onyxová stěna v proskleném obytném prostoru, foto 2014
Brno, Villa Tugendhat, UNESCO World Heritage Site, onyx wall in glass living quarters, photo 2014

Již od šedesátých let 20. století začal sílit názor podporující ochranu staveb od proslavených moderních tvůrců, v důsledku malého odstupu od dobového kontextu ovšem ještě dlouho poté doznívalo smýšlení připisující architektuře posledních dvou staletí jen nepatrnou památkovou hodnotu. Plošně chráněná sídla byla od těchto vrstev dlouhodobě „očišťována", oproti celistvosti mladších úprav byly programově upřednostňovány prezentace torzálně dochovaných, anebo rekonstrukčně interpretovaných gotických a renesančních podob měšťanských domů.

Po roce 1989 se názor památkové péče začal radikálně měnit, jako významná hodnota se vnímá kontinuita vývoje měst, architektura 19. století byla zbavena stigmatu „úpadkovosti" a mnohé stavby z tohoto období začaly požívat památkové ochrany. Hodnocení mladších staveb ovšem významně ovlivnily živé vzpomínky na období totalitních režimů, ať již se jednalo o nacionálně orientovaný proud německé architektury či normalizačně socialistické stavebnictví. Architektura 20. století se přesto stala předmětem systematického studia a v posledních letech dokonce sílí zájem o stavby vzniklé v posledních dekádách vlády komunistické strany. Rozpoznání i zachování památkových hodnot je u těchto staveb z mnoha důvodů – včetně fatálních potíží s netradičními materiály – nelehkým úkolem. Pro tyto i jiné otázky související s ochranou moderní architektury zřídil Národní památkový ústav v roce 2014 Metodické centrum moderní architektury se sídlem v brněnské vile Stiassny.

As far as the 1960s, the idea of protecting buildings from the famous modern creators began to grow, but due to a short distance from the contemporary context, the insignificance attributable to the architecture of the last two centuries still held only a small heritage value. Area-protected places have been „cleansed" from these layers for a long time, while the fractionally preserved or reconstructed Gothic and Renaissance forms of burgher houses have been preferred to the integrity of the younger modifications.

After 1989, the monument preservation ideas began to change radically, the continuity of urban development is perceived as significant, 19th century architecture has been deprived of the stigma of „degression", and many buildings from that period have begun to enjoy conservation. However, the evaluation of the younger buildings was significantly influenced by living memories of the totalitarian regimes, whether it was a nationally oriented stream of German architecture or normalization-socialist construction. Nevertheless, the architecture of the 20th century has become a subject of systematic study, and in recent years there has been a growing interest in the buildings built in the last decades of the Communist Party government. The recognition and preservation of heritage values is a difficult task for many reasons - including fatal problems with non-traditional materials. For these and other issues related to the protection of modern architecture, the National Heritage Institute established the Methodical Centre of Modern Architecture in 2014, based in Villa Stiassny in Brno.

Pustevny, turistické „útulny", vystavěné v 90. letech 19. století, zčásti dle návrhů architekta Dušana Jurkoviče, na konci 80. let 20. století zahájena oprava, roku 1989 přerušena z důvodů restitučních sporů, roku 1995 vyhlášen havarijní stav a areál prohlášen národní kulturní památkou, v letech 1995–2002 celková obnova všech objektů, v březnu 2014 požár zničil Libušín a Starou Pustevnu, plánované dokončení vědecké kopie objektů a opravy Maměnky na konci roku 2019

Pustevny, tourist‚cosies', constructed in the 1890s, partially based on designs by Dušan Jurkovič, reconstructions commenced at the end of the 1980s, interrupted in 1989 due to restitution issues, state of emergency announced in 1995 and the whole zone proclaimed a national cultural heritage, between 1995 and 2002 overall renovation of all objects, Libušín and Stará Pustevna destroyed by fire in March 2014, planned completion of scientific replicas of the objects and renovation of Maměnka at the end of 2019

Pustevny, turistické „útulny": Maměnka, Libušín, Stará Pustevna, foto 2005; jídelna Libušín, foto 2013; rekonstrukce Libušína, foto 2018
Pustevny, tourist cottages Maměnka, Libušín, Stará Pustevna, photo 2005; canteen Libušín, photo 2013; reconstruction of Libušín, photo 2018

Praha, vila Milady a Františka Müllerových, stav před obnovou, foto 1997, stav po obnově, foto 2019; interiéry dětského pokoje, jídelny a haly po obnově, foto 2019
Prague, The Villa Müller, before renovation, photo 1997; after renovation, photo 2019; children's room, dining room and hall interiors after renovation, photo 2019

Praha 6 – Střešovice, vila Milady a Františka Müllerových, funkcionalistická stavba z let 1929–1930, dle návrhu architekta Adolfa Loose (spoluautor Karel Lhota) včetně interiérů uspořádaných dle „prostorového plánu", od roku 1995 ve správě Muzea hlavního města Prahy, obnova v letech 1997–2000, restaurování dochovaných konstrukcí a prvků, vyrobeny i některé repliky původního vybavení a podle původních plánů rekonstruována zahrada

Praha 6 – Střešovice, Milada and Fratišek Müller's villa, functionalist building from 1929–1930 based on design by architect Adolf Loos (in collaboration with Karel Lhota) including interiors arranged according to ‚raumplan', under the management of the City of Prague Museum since 1995, renovation between 1997 and 2000, restoration of preserved constructions and elements, some replicas of original equipment produced and garden restored according to original design

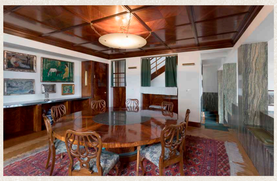

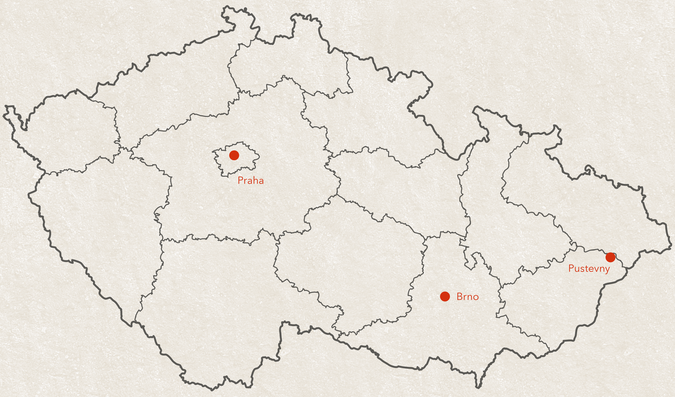

Památky architektury 19. a 20. století

19th and 20th Century Architectural Sights

NÁRODNÍ PAMÁTKOVÝ ÚSTAV

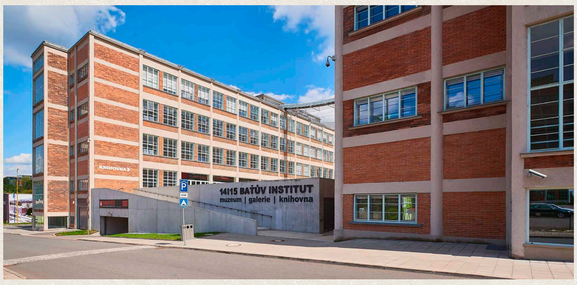

Zlín, tovární areál, budovy čp. 14 a 15 po obnově, foto 2016;
stav před obnovou, foto 2008
Zlín, factory area, buildings Nos. 14 and 15 after renovation, photo 2016;
before renovation, photo 2008

Zlín, tovární areál firmy Baťa (později závod Svit), postupný vznik v prvních desetiletích 20. století, v roce 2004 kompletní obnova budovy č. 21 – tzv. mrakodrapu pro potřeby sídla krajského a finančního úřadu, dále revitalizace budov č. 14 a 15, kde byly umístěny kulturní instituce (krajské knihovny, galerie výtvarného umění a muzea)

Zlín, Baťa manufacturing complex (later Svit factory), gradual construction in the first decades of the 20th century, in 2004 complete renovation of building No. 21 – so called skyscraper – for the purpose of serving as an office building headquarters for regional and financial authorities, then revitalization of buildings number 14 and 15 serving the purpose of cultural institutions (regional library, arts museum and gallery)

Zlín, tovární areál, mrakodrap čp. 21, foto 2016
Zlín, factory area, skyscraper No. 21, photo 2016

Ústí nad Labem, bývalé sídlo KNV, hlavní průčelí, foto 1967; vnitřní atrium po celkové obnově, foto 2013
Ústí nad Labem, former seat of Regional People's Committee, photo 1967; inside atrium after complete renovation, photo 2013

Ústí nad Labem, bývalé sídlo krajského národního výboru, navrženo roku 1956 v bruselském stylu, stavba 1961, brutalistní přístavba 1985, kulturní památkou prohlášeno krátce po dostavbě jako „doklad vývoje socialistické výstavby", v roce 1994 ministerstvo kultury zamítlo návrh města na zrušení památkového statusu a potvrdilo architektonické kvality stavby

Ústí nad Labem, former seat of Regional People's Committee, designed in 1956 in Brussels style, built in 1961, Brutalist extension in 1985, declared cultural heritage shortly after completion as ‚testimony to socialist development', the Ministry of Culture refused proposal of the town committee to lift the status of cultural heritage and confirmed the architectonic quality of the object

Ostrava, bývalý Okresní sociálně-zdravotní ústav, průčelí před obnovou, foto 2010
Ostrava, former District Social-Health Institute, forefront before renovation, photo 2010

Ostrava, bývalý Okresní sociálně-zdravotní ústav, vystavěn roku 1933, od roku 2010 budova územního odborného pracoviště Národního památkového ústavu, v následujících letech celková rehabilitace památkových hodnot a zlepšení stavebnětechnického stavu i tepelně izolačních vlastností budovy, v zasedacím sálu obnovené dřevěné obklady stěn, původní dubové parkety a dýhované dveře

Ostrava, former District Social-Health Institute, built in 1933, since 2010 seat of local National Heritage Institute, in following years rehabilitation of heritage values and improvement of structural and technical as well as heat insulation conditions, renovation of wood panelling, original oak parquet flooring and veneer door

Ostrava, bývalý Okresní sociálně-zdravotní ústav, průčelí po obnově, foto 2015
Ostrava, former District Social-Health Institute, forefront after renovation, photo 2010

České Budějovice, plavecký stadion, exteriér, foto 1971; 2015
České Budějovice, swimming stadium, exterior, photo 1971; 2015

České Budějovice, plavecký stadion, navržen Bohumilem Böhmem roku 1958, dokončen 1971, zavěšená lanová střecha ve tvaru hyberbolického paraboloidu, na počátku 90. let v původním stavu, v letech 1995–1998 rekonstrukce vedoucí k částečné ztráté autentických povrchů, dveřních i okenních výplní a zejména transparentního prosklení haly, roku 2017 prohlášení kulturní památkou, následná snaha o rehabilitaci původního vzhledu

České Budějovice, swimming stadium, designed by Bohumil Böhm in 1958, finished in 1971, suspended rope roof in a shape of hyperbolic paraboloid, preserved in original state until the beginning of the 1990s, between 1995 to 1998 reconstruction leading to partial loss of authentic surfaces, door and window panes and above all of transparent glass hall, declared cultural heritage in 2017, followed by efforts of rehabilitation into original appearance

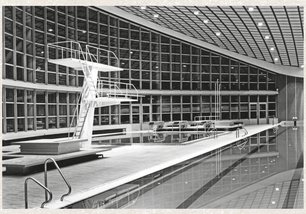

České Budějovice, plavecký stadion, interiér, foto 1971; 2015
České Budějovice, swimming stadium, interior, photo 1971; 2015

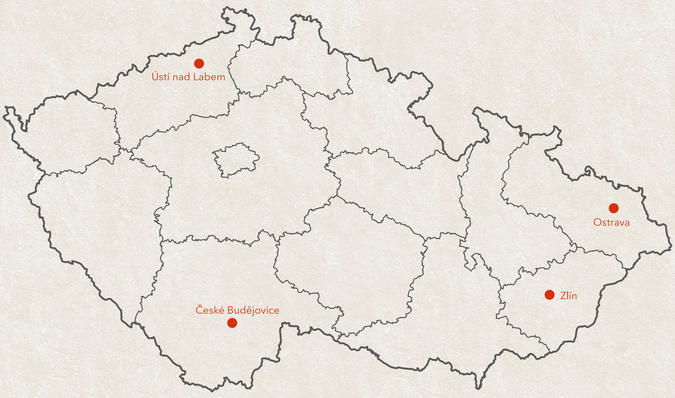

Památky architektury 19. a 20. století
19th and 20th Century Architectural Sights

NÁRODNÍ PAMÁTKOVÝ ÚSTAV

Brno, Kleinův palác, navržen roku 1848 vídeňským architektem a urbanistou Ludwigem Förster, reprezentativní sídlo posléze nobilitované rodiny Kleinů, podnikatelů a filantropů, na průčelí se uplatňují litinové prvky představující hlavní předmět výroby Kleinových železáren v Sobotíně, bohatě dekorované interiéry s rozsáhlými plochami umělých mramorů a nástěnných maleb, komplexní obnova pro potřeby bankovnictví v letech 1995–1997, úspěšné skloubení památkových hodnot s moderním provozem

Brno, Klein's Palace, designed in 1848 by Viennese architect and city planner Ludwig von Förster, a representative residence of the future noble Klein family, family of entrepreneurs and philanthropists, facade fitted with distinctive architectural elements of cast iron, thus representing the main object of Klein's iron works in Sobotín, richly decorated interiors with large-scale artificial marble surfaces and murals, complex renovation for purpose of serving as a bank between 1995–1997, successful coherence o heritage values with modern function

Brno, Kleinův palác, uliční fasáda, foto 1995, 2019
Brno, Klein Palace, street facade, photo 1995, 2019

Praha, Rothmayerova vila s původním bukovým živým plotem, foto 2012; po obnově, foto 2014
Prague, Villa Rothmayer with original beech hedge, photo 2012; after renovation, photo 2014

Praha 6 – Břevnov, Rothmayerova vila čp. 896, rodinná vila architekta Otto Rothmayera z let 1928–1929, zahrada architektem postupně vybavovaná artefakty, v majetku rodiny do roku 2007, poté prodána hlavnímu městu, vysoká míra dochování původních detailů, celková rekonstrukce v letech 2012–2013, v interiéru stálá expozice Příběh jednoho domu a jedné rodiny, v roce 2015 nominace na cenu Patrimonium pro futuro

Prague 6 – Břevnov, Rothmayer's villa No. 896, Otto Rothmayer's family villa from 1928–1929, garden gradually accessorized with various artefacts, in family possession until 2007, then sold to the city of Prague, high level of preserved original details, complete reconstruction between 2012 and 2013, place of permanent exposition ‚Story of one house and of one family', nominated for Patrimonium Pro Futuro Award in 2015

Praha, Rothmayerova vila, zahradní průčelí, WC a kuchyně před dokončením výstavní instalace, foto 2014
Prague, Villa Rothmayer, garden front, toilet and kitchen before the completion of exhibit installation, photo 2014

Olomouc, vila Vladimíra Müllera, exteriér před obnovou, foto 2010; exteriér a interiéry po obnově, foto 2018
Olomouc, Villa Müller, exterior before renovation, photo 2010; exterior and interiors after renovation, photo 2018

Olomouc, vila Vladimíra Müllera, vystavěna v letech 1927–1928 podle návrhu Paula Engelmanna, jedinečná variace na Loosův „prostorový plán", příkladná obnova exteriéru i interiérů památky dokončená roku 2018, díky výjimečné spolupráci vlastníka, architekta a firem provádějících rekonstrukci objekt zachován v maximálně autentickém stavu

Olomouc, Vladimír Müller villa, built between 1927 and 1928 based on design by Paul Engelmann, superb variation on Loos' ‚raumplan', exemplary renovation of exteriors and interiors finished in 2018, thanks to brilliant collaboration between the owner, the architect and building companies carrying out the reconstruction, the object has kept maximum authenticity

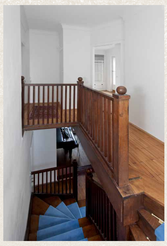

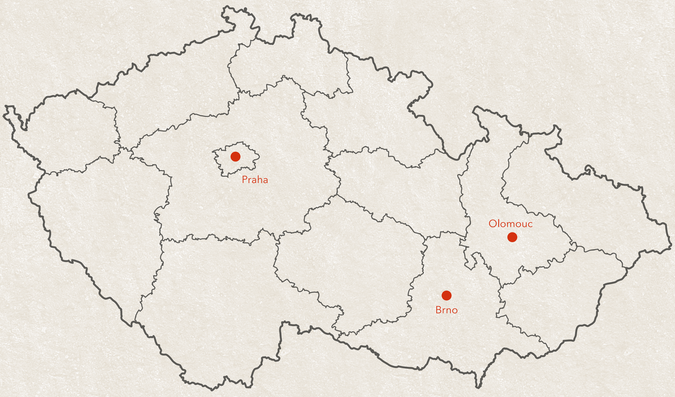

Památky architektury 19. a 20. století
19th and 20th Century Architectural Sights

NÁRODNÍ PAMÁTKOVÝ ÚSTAV

Hostýn, křížová cesta, dvanáct zastavení z let 1912 až 1933 dle návrhů Dušana Jurkoviče zdobených mozaikovými obrazy Jano Köhlera a firmy RAKO z řezané keramiky, obnova prvního zastavení provedena v letech 2009–2015 metodou konzervace nerestaurovatelného zbytku originálu a jeho překrytí dokonalou kopií

Hostýn, Way of the Cross, 12 stations from 1912 to 1933 based on designs by Dušan Jurkovič, decorated by mosaics by Jano Köhler a the RAKO company cut-slab ceramics, renovation of the first station carried out between 2009 and 2015 in a form of conservation of unrestorable remains of the original and covering with a flawless copy

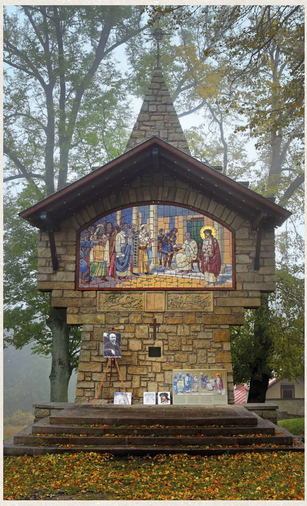

Hostýn, mozaika prvního zastavení křížové cesty, stav před restaurováním, foto 2009; hloubková konzervace originálu, foto 2013

Hostýn, Stations of the Cross – mosaic of the first station, before restoration, photo 2009; depth preservation of original, photo 2013

Čkyně, památník osvobození, vystavěn roku 1933, v roce 1940 odstraněny připomínky T. G. Masaryka a dominantní vrcholové sousoší československých legionářů z umělého kamene, v roce 2018 u příležitosti oslav 100 let republiky zhotovena kopie sousoší a osazena na původní místo

Čkyně, liberation memorial, built in 1933, in 1940 removal of T. G. Masaryk reminders and of dominant top sculptural group of Czechoslovakian legionnaires from artificial stone, in 2018 at the occasion of celebrating 100 years of the republic a copy created and placed in the place of the original

Čkyně, památník osvobození, stav před doplněním sousoší a po něm, foto 2018

Čkyně, liberation memorial, before and after addition of the sculptural group, photo 2018

Jablonec nad Nisou, pomník válečným obětem, stav před obnovou původního stavu a po ní, foto 2018

Jablonec nad Nisou, war victim memorial, before and after renovation of the original, photo 2018

Jablonec nad Nisou, pomník obětem první světové války, monument od architekta Alfreda Wenzela slavnostně odhalený v roce 1936, po druhé světové válce z jeho žulového pylonu odsekány nápisy a zničeny desky se jmény padlých, renovace roku 2018, na základě archivních pramenů navráceny nápisové desky

Jablonec nad Nisou, WWI victims memorial, monument by architect Alfred Wenzel, ceremonially unveiled in 1936, after WWII inscriptions from the granite pylon chipped away and plates with victims' names destroyed, renovation in 2018, inscription plates returned based on archival sources

Zlín, památník Tomáše Bati před rekonstrukcí, foto 2016; stav po rekonstrukci, foto 2019

Zlín, Tomáš Baťa memorial before reconstruction, photo 2016; after reconstruction, photo 2019

Zlín, památník Tomáše Bati, vystavěn roku 1933, krátce po smrti „zakladatele obuvnického impéria", v roce 2018 komplexní návrat k původnímu vzhledu i účelu využití památníku, odstranění pozdějších přístaveb i vestaveb, restaurátorská i stavební obnova dochovaných původních konstrukcí a povrchů mj. původního schodiště, podlah, omítek či ocelových rámů fasády, výroba a doplnění chybějících fasádních skel dle původních tabulí

Zlín, Tomáš Baťa memorial, built in 1933, shortly after the death of ‚the founder of the shoe empire', in 2018 complex returned to original appearance and purpose, removal of later additional extensions and interior additions, renovation and building reconstruction of preserved original constructions and surfaces of staircase, floors, plastering as well as facade's steel framing, creation and completion of missing facade based on design of original window panes

Aš, hasičská zbrojnice s knihovnou, foto 2017, 2019

Aš, firehouse with library, photo 2017, 2019

Aš, hasičská zbrojnice s knihovnou, typologicky ojedinělý objekt, autorské dílo plavenského architekta Emila Röslera z roku 1931, knihovna zde přestala působit po druhé světové válce, hasiči roku 2006, prohlášení kulturní památkou v roce 2010, poté zdařilá obnova, objekt využíván pro potřeby muzea
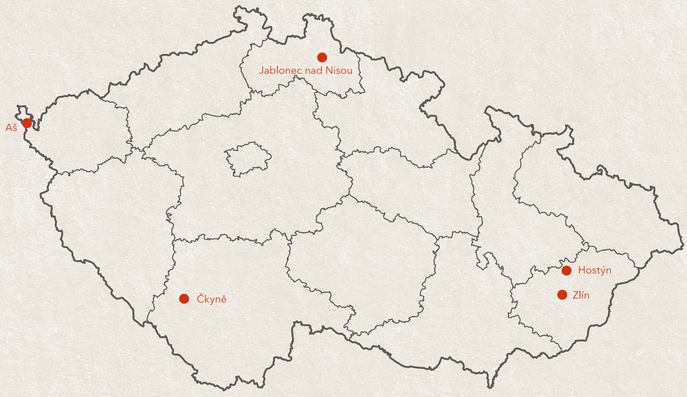
Aš, firehouse with library, typologically unique object, original work by architect Emil Rösler of Plauen from 1931, library ceased to exist after WWII, firehouse in 2006, declared cultural heritage in 2010, followed by successful renovation, now used for the needs of a local museum